

20'80

No. 1826

Indonesië nu

Als op de maandelijkse redactievergadering van AO belangrijke historische gebeurtenissen de revue passeren, blijkt het alweer 35 jaar geleden te zijn – 15 augustus 1945 – dat Japan onvoorwaardelijk capituleerde. Na ruim drie jaren van felle strijd waren hier wel twee atoombommen voor nodig, één op Hiroshima (6 augustus) en één op Nagasaki, drie dagen later . . .

Voor het bezette Nederlands-Indië komt dan ook, althans op papier, de bevrijding. Op 17 augustus wordt op Java de Republiek Indonesia – door ir. Soekarno met de Japanners voorbereid – uitgeroepen.

Voor onze landgenoten daar begint dan weer een periode van narigheid, ellende, gevangenschap en gevechten.

27 december 1949 tekent koningin Juliana de acte van soevereiniteitsoverdracht. Indonesië is hiermee een ook door Nederland, erkende, onafhankelijke staat geworden.

Over het oude Nederlands-Indië is veel geschreven. Voor duizenden, onverschillig of hun wieg in het regenachtige en winderige Holland stond, dan wel onder de tropenzon in de schaduw van de vulkanen, is 'de tijd van toen' (tempo dulu) een hoogst persoonlijke, specifieke, vaak kostbare herinnering. De geuren, kleuren en geluiden van 'het land onder de regenboog' (Mochtar Lubis) worden in terugblik door een grote groep Nederlanders (ongeveer 30.000 zijn uit de gordel van smaragd naar Holland gekomen) als een realiteit beleefd.

Duizenden, ja tienduizenden zijn weer eens 'even' teruggeweest in dat onmetelijke eilandenrijk, waar eens een zesde gedeelte van het Nederlandse vermogen en meer nog aan talent en energie belegd waren . . .

De AO-redactie heeft gemeend een AO te moeten wijden aan Indonesië NU. Lilian Ducelle is bereid gevonden iets te zeggen over een in 1979 gebracht bezoek aan Java en Madura, in haar kwaliteit als hoofdredactrice van het Indische tijdschrift Moesson. Dit tijdschrift werd in 1955 opgericht door haar man, wijlen Tjalie Robinson.

Tjalie's zoon, Rogier Boon zit al zo'n zeven jaar in Jakarta. Hij gaat u vertellen hoe hij Indonesië – nu – ziet en wel van uit een 'astrologische' optiek.

Redactie AO

Indonesië nu

Proloog

De oorlog in de Pacific begint op 7 december 1941. Onverhoeds doet de Japanse keizerlijke marine een vernietigende aanval op Pearl Harbor, de grootste Amerikaanse oorlogshaven in de Stille Zuidzee.

Een belangrijk gedeelte van de Amerikaanse slagvloot wordt in record tempo door de Japanse marine-vliegtuigen uitgeschakeld.

Gelukkig zijn de kapitale vliegdekschepen van de Verenigde Staten buitengaats, zij ontspringen de

dans. De weg naar Zuid-Oost Azië – rijk aan grondstoffen, rubber, tin en olie – ligt nu open, met als voorlopig einddoel voor de Japanse marine: Australië.

Het Japanse leger ziet zich al heer en meester in Brits-Indië, met de mogelijkheid zich als as-partner bij de Duitse strijdkrachten in noord-Afrika te voegen.

De Nederlandse regering in ballingschap te Londen reageert op de aanval op Pearl Harbor met een oorlogsverklaring en vanaf 8 december 1941 zijn Nederlands-Indië, samen met zijn bondgenoten, Engeland en Amerika in oorlog met Japan.

De tijdelijke heerschappij van Japan op zee en in de lucht maakt dat zijn opmars die eerste maanden van de oorlog in ijtempo plaatsvindt.

De Philippijnen gaan ondanks het moedige verzet van generaal MacArthur verloren, Hong-Kong wordt bezet, Saigon is al – met schoorvoetende toestemming van Vichy-Frankrijk – Japanse uitvalsbasis geworden.

Twee slagschepen, H.M.S. Repulse en H.M.S. Prince of Wales, trots van de Britse marine, worden een paar dagen na Pearl Harbor in de buurt van Singapore van uit de lucht, wegens het ontbreken van jagerdekking, tot zinken gebracht.

In de vroege ochtend van 8 december 1941 landen troepen onder commando van de bekwame Japanse generaal Jamasjita in het noorden van Malakka. 70 dagen daarna valt de onneembare geachte vesting Singapore . . .

Een Japanse legereenheid, ongeveer 60.000 man sterk, is in staat gebleken meer dan 130.000 Brits Indiërs, Engelsen, Maleiers, Schotten en Australiërs te verslaan en gevangen te nemen.

Velen hiervan zullen de 3½ jaar krijgsgevangenschap niet overleven. Het volgende doel is Nederlands-Indië. Met de verdediging van dit uitgestrekte eilandenrijk is het maar pover gesteld.

Voortdurend bekibbelen op defensieuitgaven, politieke factoren en de geringe populariteit van de 'krijgsman' in Nederland leidde uiteindelijk in 1941 tot een Koninklijke Marine, die weliswaar zo goed mogelijk geoefend en strijdvaardig was, maar slechts kon vechten met zwak en vaak verouderd materiaal. Zo waren de twee lichte kruisers Hr. Ms. Java en Hr. Ms. de Ruyter geen partij voor de moderne, zware eenheden die Japan tegen Nederlands-Indië inzette, hoewel onze nieuwe flotilleleider Hr. Ms. Tromp door haar krijgsverrichtingen bij vriend en vijand ontzag afdwong.

De 7 torpedobootjagers hebben op 7 december 1941 al heel wat vaar- en ligdagen achter de rug; van de 12 onderzeeboten zijn er een aantal 'redelijk nieuw'; de onderwatervloot heeft zich dan ook duchtig geweerd. De marine luchtvaartdienst beschikt over een te klein aantal 'goeie' Dornier watervliegtuigen voor lange afstandsverkenning. Helaas moeten ze het op de patrouilles naar b.v. de Gele Zee doen zonder de zo noodzakelijke jagerdekking.

Het Koninklijk Nederlands Indisch Leger bestaat uit ± 35.000 beroepsmilitairen aangevuld met zo'n zelfde aantal miliciens en 'oudere' zgn. stadswachten . . .

Van het begin af aan is de strijd hopeloos. De Militaire Luchtmacht beschikt over ongeveer 100 jagers van Amerikaanse makelij en een beperkt aantal Glenn Martin tweemotorige bommenwerpers, die met hun 7,7 mm boordmitrailleurs te licht bewapend blijken te zijn.

Veel van onze vliegtuigen gaan overigens al boven Malakka verloren.

Zelden is een tegenstander zo volkomen onderschat als Japan. Engeland, Amerika en ook Nederlands-Indië hadden t.o.v. Japan in 1941 en daarvoor, een volkomen misplaatst superioriteitsgevoel, dat overigens in die tijd bij de 'masters' in Zuid-Oost Azië hoorde . . .

Zo zijn b.v. Japanse vliegtuigen immers slechte kopieën van 'onze' ontwerpen. Na een paar weken oorlog slaat dit gevoel over in doffe ellende. Pearl Harbor, de val van Bataan, het zo maar tot zinken brengen van de kapitale Engelse oorlogsschepen, de Japanse opmars op Malakka.

Bovendien beschikt de Japanse marine over een snel en zwaar bewapend jachtvliegtuig, ontworpen door de Mitsubishi fabrieken. Het is de 'Navy-O' en het blijkt al gauw, dat geen geallieerde jager tegen de uiterst licht docht sterk gebouwde jager opgewassen is. Toch geven de Nederlandse vliegers in het luchtgevecht steeds partij voor wat zij waard

zijn; ze boeken successen, maar betalen ook vaak de hoogste prijs.

De strijd culmineert dan in die laatste zeeslag, de slag in de Java-zee, als het Nederlands eskader, aangevuld met een aantal geallieerde eenheden onder bevel van schout bij nacht Doorman een gevecht aangaat met een Japanse overmacht en strijdend ten onder gaat.

Dit duel met voor ons zo fatale afloop is meer dan een verloren zeeslag alleen. Vlak na middernacht, om precies te zijn om 00.20 in de vroege ochtend van de eerste maart, zetten de Japanse troepen – het is heldere maan – voet aan wal op de noordkust van Java. Zij onderstrepen hiermee het einde van een Nederlands koloniaal bewind, dat zo'n 300 jaar geduurd heeft.

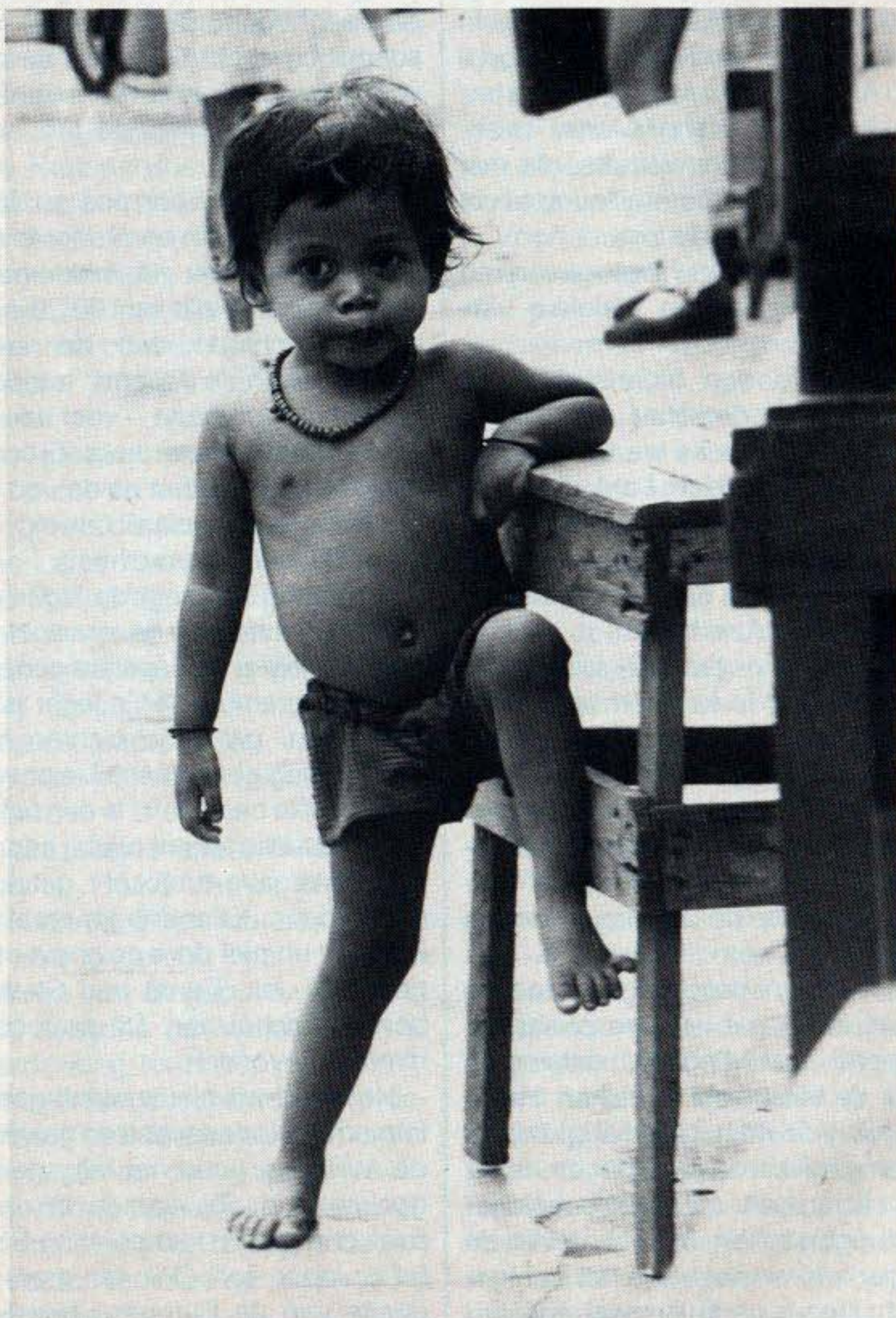
8 maart 1942 zegt de legercommandant luitenant-generaal H. ter Poorten tegen de Japanse generaal Hotoshi Imamura; 'Mijn leger is uitgestreden, uw strijdkrachten hebben de slag gewonnen'. De onvoorwaardelijke capitulatie is een feit.

De redactie tekent hierbij aan, dat het overgave-protocol getekend werd door luitenant-generaal ter Poorten en niet door de gouverneur generaal Jhr. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer. Dit protocol is nimmer gevonden.

Het rood-wit-blauw wordt gestreken en de Nederlandse en geallieerde militairen gaan het krijgsgevangenkamp in. Zij werken en lijden ruim drie jaar in kampen van Birma tot in Japan zelf. Ook een groot gedeelte van de Europese bevolking

van Nederlands-Indië verdwijnt achter het prikkeldraad tot aan de bevrijding op 15 augustus 1945. Nu volgt een impressie van Tjalie

Robinson over een laatste treffen op de hellingen naar Bandoeng, bij Tjiater, tussen Knil militairen en de Japanse aanvaller.

Lali Djiwo (vergeet mijn ziel)

Tjalie Robinson

Tjalie Robinson, pseudoniem voor Jan Boon, — misschien wel de bekendste en sympathiekste schrijver over het oude Indië en het nieuwe Indonesië, schreef o.a. Tjies (bekroond), Tjoek en Piekerans van een straatslijper; was redacteur van diverse kranten op Java en redigeerde het soldatenblad 'Wapenbroeders'; Hij leefde van 1911 tot 1974 en richtte het bekende Indische tijdschrift Tong-Tong op, dat nu onder de naam Moesson zijn 25ste jaargang ingaat. —

En dan hoef ik maar één woord te zeggen, of duizenden indischgasten zijn opeens midden in het hart getroffen; en dat woord is TJIATER. Ja, TJIATER was de plaats (waar vóór-dien, noch nádien iemand ooit van hoorde of ooit iemand kwam om een krans te leggen) waar de laatste slag viel . . . de genadeslag.

Toen zei de Jap: Capituleer, of ik bombardeer Bandung plat: NU. Dus capituleerde het KNIL; ja praktisch zonder slag of stoot. Want zelfs een historische veldslag had niet plaats. Tot hier was de speerpunt met verbijsterende snelheid doorgestoten van de ontzettende lans, die al jaren lang in China getraind was en gehard tot een meedogenloosheid en wreedheid, waar wij geen idee van konden hebben. Opgegroeid als wij waren in een vredig land met een vreedzaam volk en waar veel training, jaren lang alleen bestaan had in een rondje van een paar kilometers rond de tangsi met de tamboer voorop om te 'adjar pas' (om te leren marcheren) onder commando van een gemoedelijke dikke adjudant als een koddebeier in Lutjebroek. Neen, niets denigrerends wordt hiermee gezegd; we marke-

ren alleen de tegenstelling . . . Ik weet het immers zelf uit ervaring. Die gezellige wandeling met de compie buiten Tjimahi, de lucht vol ochtendzon en kwinkelerende vogels, de rustpauze op de berm met broodjes kaas en ijs van de katjongs, die met thermosflessen achter ons aan gezeuld hadden. 'Boleh Peh, Als zo oorlôôh . . .

En op die zelfde ochtend waren met een rotgang op weg naar ons de crack-troops uit de Japans-Chinese oorlog, die hele bataljons Tsjang Kai Chek troepen over de kling gejaagd hadden zonder een ooglid te knippen, en hele dorpen gijzelaars met grijsaards, vrouwen en kinderen uitgemoord. Op weg naar ons, niet met denderende tanks, maar op onhoorbare rubbervoeten met de 'gespleten hoef' zoals Djojobojo voorspelde. En op lichte Japanse rotfietsjes, waar wij op neerkeken, maar die letterlijk moorddadig bleken te zijn, bestuurd als ze waren door diezelfde doders als we nu hebben leren kennen uit de reportage's van Viet Nam en Cambodja. Met meterslange bandeliers patronen en trossen handgranaten en 'kecke' samurai-zwaarden. Onhoorbaar en onzicht-

baar bliksemsnel schuifelend als een cobra en even snel toeslaand; en direct dodelijk. Pas nu we ons na tientallen jaren realiseren, hoe onvoorstelbaar wreed een oorlog kan zijn, kunnen we ons INSTINCT prijzen, dat ons destijds heeft doen capituleren. Ook in het Indonesische volk zouden onafzienbare massamoorden en vernielingen zijn aangericht. Nu betaalde alleen de laatste kleine garde de rekening. De Laatste Garde van Tjiater . . . In die laatste stelling van een handvol aardige Jannen van het Knil. En een handvol Javanen en Ambonnezen. En een handvol Indo milliciëns. De 'Masters and the Slaves' en derzelver kinders van een koloniaal rijk, waarin de zon niet onderging. Aardige luitjes – weet je – van die laatste stelling. Met een Uke in hun ransel en een mondharmonica en een lemper van Maatje en een kwatta van Meitie. Hm. Geen maarschalksstaf of zo. Of zelfs maar een dróóm van 'pisangschillen' als U nog weet wat sergeant majoors-strepen zijn . . .

Als een amokgeraakte maaimachine met duizend felle sabels stortte dat Japanse leger zich op die dunne menselijke defensielijn. Die in 'NO TIME' niet meer bestond. Zelfs wie zich overgaf werd neergeschoten; soms troepjes met puttee's aan elkaar gebonden en gemitrailleerd. Of onthoofd, man, na man, na man. 'The poor guys, they never knew, what hit them' zeggen bokkers wel eens als ze door een onverwachte slag opeens knock-out zijn gegaan. Ik sprak later een officier, die de slachtpartij had meegemaakt. Nog

steeds had hij die typische in ontzetting opengesperde ogen van iemand, die niet geloven kan wat hij ziet, zo on-indenkbaar en wreed en ontegenhoudbaar. Hij sprak erover met haperende stem, ook al probeerde hij nonchalant een sigaretje te roken. En nog jaren later probeerde hij in gestamelde brokjes versgedichten te maken van leed, erbarmen en God. Ja, dat was Tjiater.

Zijn wij ontroerd??? Waarom brengen dan andere volken hormat aan doden, en wij niet??? En hebben hele herdenkingsdrama's en wij niet??? Vraag niet en oordeel niet. Neem waar, dat de Indischman zwijgt en vergeet. Als U niet begrijpt waarom, vergeet het dan ook maar. Want hoe willen wij duidelijk maken, dat wij op Tjiater de laatste adem uitbliezen van ons Indisch leven. En dat sindsdien ALLES definitief voorbij is??? Zo definitief, dat we zelfs onze ziel vergeten zijn??? God behoeft je, Kinderen van het Lali Djiwo (zielsvergetelheid) Kinderen zonder kerkhoven en zonder bevrijdingsmonumenten. Weet, dat als alles verloren is, vanzelf het uur aangebroken moet zijn van een nieuwe ochtend. En vergeet niet, dat wij, omdat wij kinderen van het Morgenland zijn, de ochtend van een nieuwe ziel het eerst zullen aanschouwen. Zie dan nogmaals voor het laatst dit landschap zoals het schreit zonder tranen. Zoals het getuigt zonder woorden. En nochtans dicht bij ons hart is dan het dierbaarste, dat wij ooit zagen.

Adieu . . . A Dieu

Terug naar het moederland

Lilan Ducelle

Priok haven, Djakarta 1954.

De 'Johan van Oldenbarnevelt' lag als een geduldige arke Noachs te wachten tot wij, na uren wachten in de loods de loopplank op zouden komen, beladen met kinderen, koffers en kopzorgen.

'Repatriëring' stond op het formulier dat de emigratie-ambtenaar afstempelde.

Repatriëring, wat een absurd woord eigenlijk. Terugkeren houdt in, teruggaan naar iets dat je kent. Nederland kende ik niet, alleen van boekjes op school. Alle plaatsen van Sappemeer tot Valkenburg toe, de kanalen, de scheepswerven hier en de tulpenvelden daar. Minstens net zo goed als de voor ons meer nodige aardrijkskunde van Nederlands-Indië. Maar het Moederland mocht niet belangrijker zijn dan het onbekende Vaderland. En zo zaten alle dorpen, kanalen, tulpen, haringen en scheepswerven in mijn hoofd, het moest er allemaal uit. En de bergen, de sawahs, de tropenregens, de zengende hitte, de tijtjaks en de betjaks, de mensen die voor ons zorgden en voor wie wij zorg hadden, het zat allemaal in mijn hart en in mijn bloed en dat kwam er nóóit meer uit!

Lilian Ducelle, echtgenote van Tjalie Robinson, journaliste in Surabaya en Jakarta, nu al zes jaar hoofdredactrice van het tijdschrift Moesson; haar werk valt altijd op door de open en heldere stijl, de rake typering en een weloverwogen oordeel

'Anderhalf jaar op z'n hoogst,' had mijn man gezegd, 'dan moeten we op deze permit terug zijn. Dat is genoeg om de kinderen goed te installeren voor hun studie. Ze zullen makkelijk wennen in Nederland, veel nieuwe leuke dingen voor hen!'

Het maakte de eerste stap op de loopplank voor mij minder zwaar, tegen beter weten in hoopte ik dat die terugkeer waar zou zijn. In die tijd piepten we niet zo gauw bij een verhuizing, zolang je maar op dezelfde planeet zat, toch?

1979, Jakarta

Als ik uit de plane op het vliegveld Halim stap slaat de warmte van 32° C. z'n armen om me heen en laat me niet meer los. Voor het eerst van mijn leven snap ik de betekenis van een 'warme ontvangst', het is ook voor het eerst van mijn leven dat ik terugkeer naar mijn Moederland. Gek, ik ben niet opgewonden, niet zenuwachtig, niet nieuwsgierig, ik ben geen tourist maar iemand die na lange tijd weer thuiskomt.

25 Jaar is een heleboel tijd 'om te komen tot een kritische heroriëntering'. Het moet een computer geweest zijn die zo'n formulering heeft

kunnen verzinnen. Toch lees je dat zo dikwijls in Nederlandse kranten.

Van terugkeren na anderhalf jaar is niets gekomen. De Nieuw-Guinea kwestie kwam er tussen. President Soekarno was zo razend dat niemand Indonesië meer in mocht en in 1957 moest de rest van de Nederlanders er ook subiet uit. Maar wat heeft politiek geharrewar te maken met mijn gevoelens voor mijn Moederland? Ik dacht niet veel, maar er zijn er toch genoeg die daar anders over denken.

Het wegdromen bij plaatjes en praatjes, het heeft zo weinig te maken met een niet onder woorden te brengen verbondenheid.

Mijn hemel, wat is er in die 25 jaar veel gebeurd en veranderd! In de

gehele wereld, dus waarom in Indonesië niet? Eigenlijk hoogst vermakelijk de verontwaardiging van oud-Indischgasten als ze, na het oude rustieke Batavia, geconfronteerd worden met het enerverende moderne Jakarta. Men staat er geen seconde bij stil dat er nu tienmaal zoveel mensen wonen, er dus tienmaal zoveel woonruimte, licht, water, voedsel nodig is, maar men maakt zich te sappel over het verdwijnen van de oude waringins op het Koningsplein dat er trouwens ook niet meer is. Men ziet ook niet dat men de stad groener gemaakt heeft dan ooit, door groenbeplanting, parkjes en borders tussen alle gebouwen, om alle huizen heen.

Het leven op straat is veranderd.

Het is 'op-straat-leven' geworden in de ware zin van het woord. Een onbegrijpelijke zaak voor de buitenstaander. Het ogenschijnlijke 'niets doen' van de leeglopers gebeurt niet met een welgevulde portemonnaie met zo juist ontvangen ww-uitkeringen, maar met de hoop iets te ontdekken waar geld mee verdiend kan worden. Een auto bewaken, gids spelen, een plotseling handeltje in het een of ander, duister of niet. Het geduld, de verdraagzaamheid en het uithoudingsvermogen (in deze volgorde) van de Indonesiër is onvoorstelbaar.

Nooit in mijn vroegere leven heb ik zoveel nieuwe dingen zien maken, eten, dragen en verkopen. Er gaat geen dag voorbij of ik maak kennis met een nieuw gerecht, een nieuwe drank. Minder, of totaal géén inkomen, hebben mensen niet moedeloos, alleen maar vindingrijker gemaakt. Misschien is dat overal in Azië zo, misschien ook niet. Ik zie het alleen in mijn land. Nooit heb ik erg van de drukke grote stad gehouden, maar er gebeurt zoveel elke minuut, dat je geen televisie of radio nodig hebt. Het leven leeft stilletjes voort in de honderdduizend dingen van Indonesië.

Het enige echte lawaai dat er is, is het lawaai van het verkeer. Het is een onafgebroken stroom van geronk, gepuf, getoeter. Ook dat is onvoorstelbaar zolang je het niet zelf hebt meegemaakt. Noch in Parijs, noch in New York is het zo erg.

Er is geen hinderwet, maar het is een feit dat mensen elkaar nooit onnodig hinderen. Dan gelden alweer

die drie eigenschappen: geduld, verdraagzaamheid, uithoudingsvermogen.

Het leven buiten is sober, stil, ogenschijnlijk makkelijker dan in de stad. De armoede is er alleen anders.

Omdat ik uit Oost-Java kom (Sitobondo) trekt mijn hart het meest naar de steden waar ik geleefd en gewerkt heb: Surabaya en Malang. Er is voor mij geen verschil in toen en nu, alweer voel ik me of ik van een lange logeerpartij thuis kom. Moet ik me niet meer thuis voelen omdat moeder een nieuw schilderij heeft opgehangen of een kast verplaatst? Of omdat het dak lekt en de achtergalerij verbouwd is? De kokki kookt nog altijd even goed en de hele dag komen vriendelijke verkopers en verkoopsters met de heerlijkste kostjes aan de deur. De **mandibak** en de **gajong** zijn er nog, het water is koel en daar is de warmte, altijd weer de warmte die door-en-door je lichaam doorgloeit. Velen zijn in Nederland aan het klimaat gewend geraakt, hebben nu ineens last van de warmte hier.

Voor mij heeft Indonesië het enige aanvaardbare klimaat dat past bij mijn huid, die op slag weer rimpelloos wordt, net als mijn humeur. Hoe warmer hoe beter ik de wereld gezind ben. Ik eet en drink van de straat, zelfs Indonesische kennissen waarschuwen mij er tegen. Måg ik soms, waarvoor hebben ze me dan van tevoren al die prikken gegeven? Als de familie waar ik logeer 's middags de siësta geniet, zit ik in het achtergalerijtje naar de bedienden

te kijken die hun middagklusjes kalmpjes keuvelend verrichten. Alleen de conservatieve kokki draagt nog sarong kabaja, de andere vrouwen dragen jurken.

Nooit vuil of slonzig, ze verschoenen zich twee maal per dag, ze zijn altijd fris, ruiken fris ondanks de hitte, zonder deodorant. Strijken gaat niet meer met een zwaar houtskool strijkijzer, maar electrisch net als het koken. Maar **anglo'tjes** worden nog steeds gebruikt, het fornuis heeft niet genoeg pitten voor zoveel gerechten tegelijk en houtskool heeft z'n voordelen!

We maken een tocht naar Madura, het oostelijke eiland dat bijna tegen Java aangeplakt zit. Een verrukkelijk land van trotse, eigenzinnige, hardwerkende Madurezen. Geen touristen dan die, die komen voor de stierenrennen in Bangkalan. Maar die gaan dezelfde dag met de veerpont terug naar Surabaya.

Op heel Madura verder geen toerist te zien. Als je er niet woont en geen familie hebt dan heb je er niets te maken.

Wat een prachtinstelling om toeristen op een afstand te houden: geen hotels. Hagelwitte stranden, een indigo blauwe Java zee, klappertuinen en eindeloze rijen tamarindebomen langs de hoofdwegen. 50 kilometer verder ligt Bali met een miljoen touristen en een niet meer weg te branden toeristenbusiness, super-de-luxe hotels, naaktstranden en de naakte waarheid over cultuur en kitsch.

Ik hoef niet zo nodig naar de Borobudur of de Kraton, ik ben maar een

eenvoudig mens met simpele behoeften. Mijn vader zei altijd: 'Als ieder mens zijn plaats in de wereld wist, was er voor iedereen plaats.'

Daar zijn nog altijd die hoffelijkheid, beleefdheid, dienstbaarheid, aparte begrippen die niets met slaafsheid of koloniale toestanden te maken hebben. Maak dat eens duidelijk in deze moderne democratie!

Omdat ik me nog steeds 'kind aan huis' voel in Indonesië, weet ik, MOET ik weten dat er nog veel mankeert aan de huishouding. En het doet me verdriet dat ik er niets aan kan doen. Er zijn heus wel mensen die dat wel kunnen en er zal in de loop der tijden nog wel wat veranderen in Indonesië.

Wat voor mij, onbelangrijke ziel tussen die 135 miljoen, van belang is, heb ik teruggevonden. Je kunt er met hoe langer hoe minder mensen over spreken, je moet het niet doen ook, anders nemen ze de verfspuit en spuiten met reuze letters 'nostalgie, heimwee' over je gedachten. Je moet zo uitkijken.

Indonesië astrologisch

Rogier Boon

Rogier Boon, Tjalie's zoon; Illustrator, tekenaar en fotograaf, free-lance journalist; woont al 7 jaar in Jakarta, schrijft met een foto-oog, houdt van contrasten, mooie dingen, volkstoneeltjes en landschappen. Voelt zich op Java met zijn knappe Yogya-se echtgenote volkomen thuis. Komt jaarlijks in Nederland een koude neus halen...

Ik geloof, dat hoewel veel mensen zeggen dat ze absoluut niet in astrologie geloven, de meesten toch wel moeten toegeven dat er 'iets van waarheid' zit in die sterrewichelarij. Ikzelf behoor beslist tot die groep die niet alles voor zoete koek slikt, maar zeker niet alles over boord zet, wil toegeven dat er best wat waarheid inzit. En astrologen zeggen dat niet alleen mensen een sterrebeeld hebben, maar ook hele landen.

Zo las ik eens dat Nederland onder het Sterrebeeld Cancer (Kreeft) valt en Indonesia onder het teken Leo (Leeuw). En als je naar de kenmerken van beide tekens kijkt moet je eigenlijk wel toegeven dat het behoorlijk 'klopt', want is Nederland niet 'emotioneel, traag, vasthoudend, gezellig maar lastig, gehecht aan het verleden, vol zelfbedrog en veranderlijk'? En is Indonesia niet die typische Leo met zijn eigenschappen van: 'loyaal, trots, ijdel, egocentrisch, autoritair, jaloers, etc. etc.'?

Rico Bulthuis in zijn 'Astrologica' beschrijft de Leeuw onder meer als volgt: '... Hij is trots, uitgesproken heerszuchtig, maar welwillend voor

een ieder die zijn onaantastbaar gezag erkent. Ondanks zijn sterke wil is zijn aktiviteit beperkt. Hij laat anderen graag organiseren en geeft bevelen vanuit zijn zetel, gezeten achter zijn bureau. Hij is op zeldzaam charmante wijze ongelofelijk brutaal. Zit hij eenmaal op de zonnetroon – want de zon beheerst het teken Leo – dan predikt hij behoudendheid. Wie niet voor hem is, is tegen hem. Hij voelt voor decorum, voor een ordelint, een rang, een status en een goed glas wijn. Hij verdedigt zijn leven lang de rechtvaardigheid. Hij kan zich niet voorstellen dat iemand hem ooit zou kunnen en durven bedriegen maar is daarom, als in een fabel, het slachtoffer van vossen'...

Minder goede eigenschappen van dit teken zijn o.a. praatjesmaker, bazige schoolvos en patser. Nog een ander opvallende eigenschap uit de Leeuwenwereld, maar dit is regelrecht uit de natuur, is het feit dat in het wild meestal de **leeuwin** het werk doet, op jacht gaat en de prooi vangt, Meneer Leeuw helpt daarna meestal alleen met opeten. . .!

Nederland begint nu langzaam-

aan weer een beetje te bekomen van zijn Indië/TempoDoeloe/Stille Kracht-rage die in ieder geval voor Indonesia één belangrijk pluspunt heeft opgeleverd: de Hollander wil graag Indonesia bekijken. Als tourist.

Helaas heeft in de afgelopen tien jaar Indonesia eerst een beetje teveel bezoek gehad van een bepaald gehalte journalisten die in het Engels de fraaie naam dragen van 'gutter-press' (riool-journalistiek). Deze groep voorlopers deden hun naam echt eer aan want ze hadden eigenlijk alleen belangstelling voor de verstopte sloten en riolering van Jakarta. En als er een plaatje bij moest als 'bewijs' dan liefst met een wolkenkrabber op de achtergrond om de 'schrijnende tegenstellingen' een extra artistiek accentje te geven. . .

Voor Nederland, misschien door zijn lange historie met dit land, zonden naar mijn smaak een beetje teveel van dit soort verslaggevers er naar toe. Tot groot verdriet van Indonesia en vaak ook woede. Want, zo redeneerde men, eerst had Holland 300 jaar lang bijna geen belangstelling gehad, behalve financieel dan, en nu moesten ze waarschijnlijk even tonen dat vooral zij belangstelling hadden. Helaas hielden deze journalisten helemaal geen rekening met geografische, kulturele, religieuze wetten, tradities en levenspatronen e.d. En werd teveel vergeleken met het eigen land. Alles wat niet was zoals in hun eigen landje werd op de korrel genomen en (meestal) met de grond gelijk ge-

maakt. . . Tot op zekere hoogte is deze vorm van verslaggeven te begrijpen want we leven tenslotte in het tijdperk van de 'kritische journalistiek' maar aan de andere kant weer helemaal niet want in Nederland wordt alles eerst tot in den treure onderzocht en wordt met alles rekening gehouden. (Delinquenten krijgen meestal na 'n diepgaand onderzoek zeer verzachtende omstandigheden bij veroordelingen omdat ze op dát moment niet geheel toerekeningsvatbaar waren enz. enz.)

Waarom zoeken journalisten in Indonesia dan niet eerst wat meer naar het waarom vóór ze aan hun artikel beginnen?

Of is die Nederlandse journalist te weinig journalist en teveel Nederlander? Dus een Kreeft? Een Cancer, een kankeraar? Die teveel emotioneel bezig is, gezellig maar lastig, vasthoudend aan zijn TempoDoeloe verleden vol zelfbedrog? Want hij weet immers ook wel dat hij zichzelf bedriegt als hij over Indonesia schrijft terwijl hij eigenlijk alleen Jakarta ziet en de rest van het hele eilandenrijk niet kent en/of onderzoeken wil? Hij moet, als journalist uit het ontwikkelde Westen, toch weten dat Indonesia een ontzaglijk groot land is, net zo groot als heel Europa? Dat het, net als Europa, verschillende rassen heeft die allemaal, net als in Europa, verschillende talen spreken, religies hebben, levenspatronen hebben enz. enz.

Bhineka Tunggal Ika, Eénheid door Verscheidenheid is de leus van Indonesia en het is nog waar ook. Mag dit land dan af en toe kwaad

brullen als een leeuw als het beleidigd wordt door een emotionele broodschrijver die zélf uit een werelddeel komt waar met pijn en moeite een paar stukjes zich tot een altijd ruziende EEG aanéén geplakt hebben. . . ?

Maar goed, ik zou het meer over Indonesia hebben, het land met die typische Leeuw-eigenschappen. En laten we hopen dat één van die typische Kreeft-eigenschappen van Holland, de veranderlijkheid weer snel de overhand krijgen. En dat de banden tussen beide landen snel nóg beter mogen worden. Omdat het over een paar jaar, als we nog langer wachten, werkelijk te laat zal zijn. . . ! Want NU, op dit moment, is

op elk gebied de 'macht nog in handen' van de generatie die nog met de Nederlander in de schoolbanken zat, de Nederlander nog goed kent, nog prima Nederlands spreekt (en vaak ook denkt!) en die door al deze dingen het liefst zou willen en KUNNEN samenwerken met de Nederlander. Want laten we niet vergeten dat Indonesia nu 35 jaar onafhankelijk is en dat de gemiddelde leeftijd daar rond 55 jaar ligt. Die generatie heeft nu de leiding. Hun kinderen hebben nooit iets te maken gehad met Nederland. Voor die kinderen staat de Nederlander op het zelfde vlak als een Amerikaan, een Japanner of een Fransman. Als er een offerte aanvraagd wordt voor grote

dat ondanks zijn sterke wil zijn activiteit beperkt is. En dat is duidelijk te zien aan de enorme hoeveelheid werk waar men overal mee bezig is. Er staan waanzinnig veel plannen en projecten op stapel. En misschien door die enorme hoeveelheid komt maar heel weinig echt af. Want een mens kan maar één ding tegelijk goed doen, nietwaar?!

Hij laat anderen graag organiseren en geeft bevelen vanachter zijn bureau, zegt de horoscoop, plus dat hij welwillend is voor een ieder die zijn gezag erkent. Nou, dat gebeurt dan ook.

Voor al door de grote buitenlandse industriële mogelijkheden. Die hebben dat al heel lang door. Grote buitenlandse zaken erkennen graag zijn gezag, geven hem prachtige ordelintjes, zeer hoge rangen in hun bedrijf, stropen dan de mouwen op en 'slaan hun slag'. Op werkelijk elk gebied, of het nu landbouw, vee-teelt, visserij of industrie is. 'Joint Venture' is een magisch woord. Maar in het vocabulaire van de buitenlanders betekent dat dan wel: Samen delen, maar ik het vetste deel! Dus in de geest van: Ik geef jullie een fabriek als ik hem eerst 5 jaar lang mag runnen.

Belastingvrij uiteraard. Na die 5 jaar schenk ik jullie deze fabriek zomaar voor niets en niemandal. Okay? De jonge onervaren Indonesische staat vindt dit eigenlijk wel een aardig plan en tekent het contract dat hem door de 'goedgeefse' buitenlander voorgelegd wordt. En helaas, door zijn onervarenheid, niet in de gaten heeft wat voor een rover

die nieuwe buitenlandse partner eigenlijk is. Want die begint heel happy zijn fabriekje te draaien. 24 uur per dag, in 3 ploegen, 365 dagen per jaar en dat 5 jaar achtermekaar. Belastingvrij! Maar na 5 jaar, als er dus met belasting betalen begonnen moet worden, is de lol er plotseling van af. En wordt de hele fabriek met een groots gebaar aan de Indonesische partner geschonken en stapt de buitenlander met volgepropte zakken rijk naar huis toe, de Indonesiër in zijn nu eigen fabriek achterlatend.

Die helaas al na een half jaartje zomaar spontaan in mekaar DON-DERT! Nogal wies, want daar is geen enkele fabriek op berekend om 5 jaar lang dag en nacht te draaien. Enne . . . alles verandert zo snel in het Westen. Zelfs fabrieken. Dus wordt het voor de arme Indonesiër wel erg moeilijk om nog onderdelen voor het herstel van zijn fabriekje te vinden. Dus draait hij een poosje nog door op halve kracht en moet het na een tijd zelfs helemaal sluiten door gebrek aan specifieke onderdelen.

(Zoals zijn horoscoop al immers zei: Hij kan zich niet voorstellen dat iemand hem ooit zou kunnen bedriegen, maar is daarom als in de fabel, het slachtoffer van vossen . . .!)

Over corruptie zal ik het in dit opstel maar niet hebben want de laatste jaren hebben we wel gelezen dat dat niet alleen maar in Indonesia voorkomt, maar in de hele wereld. Het valt dáár alleen maar meer op omdat het door iedereen, van hoog

tot laag, gedaan wordt en hier in het Westen vooral in de hogere kringen.

In Indonesia dus door de 'haves and have-nots' en hier in het Westen voornamelijk door de 'haves'. Nou ja, wie is dan eigenlijk 'erger'? Want van de 'haves' wordt verondersteld dat zij **weten** wat mag en niet mag, **plus** dat zij het eigenlijk niet 'zo erg nodig hebben' . . .

Dus zowel in het Westen als in Indonesia worden de rijken nog rijker en de armen nóg armer. Het is in Indonesia alleen wat meer zichtbaar. Want als echte **leo** houdt hij eenmaal van decorum en is hij ijdel. En omdat hier overal de belastingdienst op de loer ligt is het beter om je in het Westen wat koest te houden of naar Zwitserland te vluchten. Daar in Indonesia kan men ook met de belastingdienst wat 'matsen' en kan iedereen dus tóch zien hoever je het geschopt hebt!

Daarbij komt ook nog dat het allergrootste deel van de Indonesische 'Nouveau Riches' het nog maar enkele jaren is.

En dat pronken met wat je bereikt hebt niet een privilege van hen alleen is. De Westerse wereld zit er ook vol van. De autosloper die het maakt als staalmagnaat of de boere- dochter die het tot Hollywoodster brengt kopen **ook** een villa met 25 kamers, nemen ook een Rolls Royce, een privé vliegtuig en een verwarmd zwembad.

Waarom dan schelden op de Indonesiër die dit ook doet? Meten wij niet de hele tijd met twee maten?

Jaja, de Nederlander is een typische Kreeft. Traag, vasthoudend

en zich hechtend aan het verleden. We zien Indonesia nog steeds als 'toen in Tempo Doeloe' en hechten ons eraan vast met de vasthoudendheid van de Kreeft. En zijn te traag om te kunnen beseffen dat daar een hele nieuwe zelfstandige Staat ontstond waar Saidjah **niet** alleen maar zijn sawah bewerkt, zijn Adinda **niet** alleen maar haar padi tot rijst stampet en hun kindertjes **niet** alleen maar karbouwen of eendjes hoeden! Want laten we niet vergeten dat toen in 1949 Indonesia zijn onafhankelijkheid kreeg alles gewoon overgenomen werd van de Nederlanders en dat alles in 't begin heel gewoon doorging.

Met alleen dit grote verschil dat nu niet meer de Nederlandse Leeuw de baas was maar de Indonesische Leo.

Ik woon en werk nu zeven jaar in Jakarta, Indonesia, vind het een geweldig land en wil er (voorlopig althans) nog lang niet vandaan. Natuurlijk is Jakarta Indonesia niet maar het is wel de hoofdstad, de grootste stad en hier gebeurt alles.

Hier zit de regering en hier zit de handel. Daarom trekt de stad ook als een magneet op de rest van het land. En is Jakarta een grote mengmoes van culturen, talen, rassen enz. enz.

Maar daarom ook het voorbeeld van grote werkeloosheid. Want inderdaad zit daar de handel en rond Jakarta de meeste industrie. Maar omdat er altijd wat 'gematst' kan worden houden de multinationals zich nooit aan het beloofde aantal arbeidsplaatsen in hun fabrieken.

En om het verkeer in de stad in betere banen te leiden, worden hoe langer hoe meer becaks en andere soorten fietstaxi's uit het centrum geweerd, zodat de werkeloosheid onder juist die armere groepen, die door analfabetisme moeilijk banen kunnen krijgen, nog groter wordt. 'De allergrootste moeilijkheid in Jakarta is de moeilijkheid om aan geld te komen om die moeilijkheden op te lossen!' zei eens een kennis van me en dat is het precies.

Alles is te krijgen, wat je maar wilt, van eigen land of import, maar het kost geld. En om er zeker van te zijn dat je het voorlopig niet al te moeilijk

hebt, wordt van de mensen verlangd dat ze maar meteen met veel over de brug komen. Bijv.: huishuur. Het is haast niet mogelijk om in Indonesië een huis per maand te huren. Minstens per jaar en het liefst per twee jaar *vooruit* betalen. Voor een buitenlandse firma misschien niet zo heel erg hoewel de huurprijzen niet mis zijn. (Gemiddeld voor een redelijk Europees huis US\$ 500,— per maand = Rp. 300.000 en voor 2 jaar is dat dus Rp. 7.200.000!!) Een kleine man zou jaren moeten kromliggen voor zo'n bedrag want zijn gemiddeld inkomen is maar iets van Rp. 25.000 per maand. Die woont

dus in de kampong en zijn huisje zal iets van Rp. 50.000 per jaar kosten. Maar om zelfs zo'n bedrag op tafel te moeten leggen is voor hem verschrikkelijk moeilijk... Daarvandaan dat het ook heel erg moeilijk zal zijn om corruptie helemaal uit te roeien. Scholen? Hoewel er niet genoeg zijn en het peil nog lang niet kan tippen aan dat van de Westerse wereld is ook hier weer de lage salariëring een knelpunt. Want om zijn magere salarisje wat op te trekken heffen de leraren een 'sleutelgeld'. Geen sleutelgeld, geen plaats op school...! Daarom is Indonesia de kampioen in geboortebeperving van alle onderontwikkelde landen in Azië. Veel kinderen hebben is gewoon niet te betalen als men weet dat het sleutelgeld voor een eenvoudige basisschool Rp. 15.000 en zelfs 1 miljoen voor de beste universiteit bedraagt! Studeren is dus iets voor de elitaire groepen, in ieder geval de groep met geld. Het is dus haast een 'heilig moeten' om zo snel mogelijk tot die groep te behoren, desnoods ook weer met sleutelgeld. De werkloosheid is zo groot dat men er graag wat centjes voor over heeft om een redelijk goede baan te krijgen en graag veel geld om je snel in die elitaire groep te brengen. Want die groep heeft de greep op de rest...

De bevoorrechte Indonesier krijgt het steeds beter, zij zitten vaak in de regering en die is verantwoordelijk voor het binnenhalen van de buitenlandse bedrijven. En deze overstroom het land weer met hun producten als auto's, radio en TV's, plas-

tics, kunstmest en insecticides. Door dit laatste raakt helaas de plattelandsbevolking in de knel, raakt land en vee kwijt, trekt naar de grote stad en ze begint de vicieuze cirkel opnieuw...

En daar zien we dan weer zo'n typisch Leeuw-trekje. In de natuur jaagt vooral de Leeuwin. In Indonesië werkt vooral de vrouw. Als de man op de sawah met het ploegen klaar is, is de rest eigenlijk het werk van de vrouw. Van de aanplant van de jonge rijst, via de oogst, het stampen van de beras tot het koken (of verkopen) toe.

Zo ook in de stad. Komend van het platteland krijgt zij meestal het snelst een baan als bediende of ze opent, als ze wat geld heeft, een tokootje/eetstalletje. Hogerop zie je alweer hetzelfde want de vrouw is in Indonesië zeer actief en heeft voor een groot gedeelte een bijzonder dikke vinger in de pap in *alles*.

Het lijkt alsof alles door de Leeuw gedaan wordt maar staat niet achter elke geslaagde man een geslaagde Vrouw...?

Ach ja, de Indonesische bevolking is werkelijk de typische Leeuw-figuur. Dus meestal opgewekt, altijd vol geintjes en altijd die brede grijns. En als je dat ziet is het eigenlijk onvoorstelbaar dat ze nog zo'n optimisme hebben terwijl de meesten het eigenlijk toch vrij beroerd hebben. Maar ja, dit blijde onbezorgde is, denk ik, ook een onderdeel van hun geloof in Allah en de Wayang.

Zoals ook in de wayang elke pop zijn lakon (rol) heeft, zo heeft ieder mens ook zijn bepaalde rol in het

Leven. En verder zijn lief en leed in Allah's hand en komt alles op zijn tijd. Of niet.

Maar dat is dan Allah's wil en wie zijn wij?

De beste wens die ik dit land kan geven is dan ook:

SELAMAT JALAN dan SELAMAT HIDUP!

Goeie reis en behouden aankomst.